

प्रकरण १५

आपल्या भूमीचे नृत्य

चला आपला नृत्यप्रवास सुरू करूया! नृत्याची घंटा वाजवून नृत्याच्या दुनियेत उडी मारण्यासाठी सज्ज व्हा!

आपल्या भूमीचे नृत्य: स्थानिक लय आणि हालचालींचे अन्वेषण करा

हे प्रकरण आपल्या देशाला रंगीबेरंगी आणि जिवंत बनविणाऱ्या महान नृत्य प्रकारांचा शोध घेण्याबद्दल आहे.

आपल्या आजूबाजूला असलेल्या नृत्यप्रकारांवर बारकाईने नजर टाकूया.

या उपक्रमात आपण आपल्या प्रदेशातील नृत्यांचा शोध घेणार आहात. समृद्ध पारंपारिक लोकनृत्यांपासून ते स्थानिक उत्सवांच्या ओजस्वी तालांपर्यंत ही नृत्ये आपल्या समाजात खोलवर रुजलेली आहेत.

आपल्या प्रदेशाची भावना दर्शविणाऱ्या प्रकारांचा शोध घेण्यासाठी तयार व्हा आणि नृत्य मंच लय आणि आनंदाने जिवंत करा!

0680CH15

क्रियाकलाप १ : प्रादेशिक नृत्याचे अन्वेषण करा.

आपल्या प्रदेशातील विविध प्रादेशिक नृत्यांची नावे सूचीबद्ध करा. आपले मित्र, पालक आणि शिक्षकांशी चर्चा करा.

कोणतेही प्रादेशिक नृत्य निवडा आणि स्थानिक कलाकारांना भेट देण्यासाठी क्षेत्र सहल आयोजित करा. त्यांच्या चित्रफीतही तुम्ही पाहू शकता.

शक्य असल्यास त्यांच्याबरोबर एक छोटीशी कार्यशाळा आयोजित करा आणि स्थानिक नृत्य प्रकारामागील कल्पना आणि हेतू शोधा.

त्यातील मुद्रा, हावभाव आणि सुंदर हालचाली जाणून घेण्याचा प्रयत्न करा.

अशा प्रकारे, आपण आपल्या स्वतःच्या प्रादेशिक नृत्य प्रकारांचा रोमांचक प्रवास करू शकता.

गुजरातचे गरबा नृत्य

फलक

ढोल

दांडिया काठी

सकारात्मक ऊर्जेचा संच असलेल्या या नृत्यातील अप्रतिम वळणे, सुंदर वळणे, भव्य हालचाली, सुरेख चरण, रंगीबेरंगी वेशभूषा आणि भावभावनांचे निरीक्षण करा.

उदाहरणे

क्षेत्र सहलीदरम्यान नृत्यप्रकाराची निरीक्षणे नोंदविण्याची पद्धत.

गुजरातचे गरबा नृत्य

अ. परिचय

हा नृत्य प्रकार नवरात्रीच्या उत्सवादरम्यान केला जातो ज्यामध्ये देवी दुर्गाची पूजा केली जाते. हे नृत्य म्हणजे संस्कृती आणि परंपरेचा उत्सव आहे तसेच सामुदायिक भावना आणि एकात्मतेचे प्रदर्शन आहे.

ब. नृत्याची वैशिष्ट्ये

- चैतन्यपूर्ण आणि उत्साही हालचाली.
- लयबद्ध टाव्या.
- संकेंद्रित वर्तुळात फिरणाऱ्या नर्तकांनी तयार केलेले वर्तुळाकार नमुने.

क. संगती

- पारंपारिक लोकसंगीत
- ढोल (ढोल), तबला, दांडिया काठी अशी वाद्ये.

ड. वेशभूषा

- महिलांसाठी चनिया चोळी (घागरा).
- पुरुषांसाठी केडियू-काफनी (धोतर आणि कुर्त्याचा एक प्रकार).

इतर नृत्य प्रकारांचा शोध घेणे

येथे आपण आपल्या देशातील इतर प्रदेशातील स्थानिक नृत्य प्रकारांचा शोध घेणार आहात.

या नृत्यप्रवासात एकच स्थानिक नृत्यप्रकार शिकण्याऐवजी इतर नृत्यप्रकारांचाही शोध घ्या.

क्रियाकलाप २: इतर नृत्य प्रकारांचे अन्वेषण करा.

इतर प्रादेशिक नृत्य प्रकारांचे चित्रफीत पाहा.

चला... एकत्र बसून इतर प्रदेशातील नृत्यासंदर्भात फलदायी चर्चा करा.

राज्ये	नृत्याचे नाव	सहयोग	वेशभूषा	नृत्याचा प्रसंग
केरळ	तिरुवतीरा काली : महिलांनी सादर केले.	लोकगीताच्या गजरात टाळ्यांसह सुरेख लयबद्ध नृत्य.	पारंपारिक केरळच्या दागिन्यांसह मुंडू आणि वेस्टीची साधी केरळ शैलीची वेशभूषा.	ध्रुवतीरा, शिवरात्री, ओणम आणि इतर काही सणांच्या निमित्ताने.
ओडिशा	सायला : आदिवासी समाजाने सादर केले.	ढोल (बॅरलच्या आकाराचा ढोल), नागर (केतली ड्रम) आणि बासरी.	रंगीबेरंगी साड्या आणि धोतर, आदिवासी दागिन्यांचे मणी, गोळे आणि धातूचे दागिने.	चैत्र पर्व सणाच्या निमित्ताने कृषी हंगामाच्या सुरुवातीला
काश्मीर	रऊफ: गटातील महिलांनी सादर केले.	तुंबकनारी (एक लहान केतलीड्रम), रबाब (तारांचे वाद्य) आणि हार्मोनियम.	रंगीबेरंगी भरतकामाचा पोशाख, दागिने: झुमके, मानविरहित आणि बांगड्यांसह काश्मिरी पोशाख फेरण (सैल, लांब पोशाख).	ईद, बैसाखी आणि नवरोज तसेच लग्नसमारंभ, कापणी उत्सव आणि इतर सामाजिक समारंभात केले जाते.

आपापल्या नृत्य प्रकारांसह आपल्या देशातील राज्यांची यादी करा. काही राज्ये उदाहरण म्हणून येथे दाखविली आहेत.

निरनिराळ्या प्रदेशातील विविध नृत्यप्रकारांची माहिती आपण सारणीबद्ध स्वरूपात मांडू शकता. अप्रतिम! छान केले. आपल्या नृत्यप्रवासाच्या पुढच्या टप्प्यावर जाऊया.

प्रादेशिक नृत्य प्रकारांची तुलना

आपल्या नृत्य प्रवासात तुम्हाला अनेक स्थानिक नृत्य प्रकार पाहायला मिळाले असतील. उच्च स्तरावर जाऊन आपल्या प्रदेशातील स्थानिक नृत्यप्रकारांची तुलना इतर प्रदेशांशी करा.

राज्ये	नृत्याचे नाव	सहयोग	वेशभूषा	नृत्याचा प्रसंग

क्रियाकलाप ३ : प्रादेशिक नृत्य प्रकारांची तुलना

समजा तुम्ही राजस्थानचे आहात आणि स्थानिक कालबेलिया नृत्य प्रकार निवडा. आता याची तुलना मेघालयच्या नोंगक्रेम नृत्य नावाच्या आणखी एका स्थानिक नृत्याशी करा.

खाली दर्शविल्याप्रमाणे तुलनात्मक तक्ता तयार करा:

नृत्य प्रकार	कालबेलिया	नोंगक्रेम
		
राज्य	राजस्थान	मेघालय
वेशभूषा	स्त्रिया शरीराचे वरचे कपडे (अंगराखी), डोक्याचे कापड (ओढाणी) आणि शरीराचे खालचे भाग (लेहंगा) लहान आरशांनी भरतकाम करतात.	स्त्रिया पारंपारिक वेशभूषा करतात तर पुरुष अनेकदा तलवारी आणि पांढरे याक केसांचा झाडू घेऊन चमकदार रंगांनी सजलेले असतात
उद्दिष्ट	रितीरिवाजाशी संबंधित, बऱ्याचदा पौराणिक कथांचे चित्रण करणारे. होळीच्या काळात विशेष नृत्य सादर केले जाते.	लोकांच्या मुबलक पीक आणि समृद्धीसाठी शक्तिशाली देवीला प्रसन्न करण्यासाठी शरद ऋतूत साजरा केला जातो.
कलाकार	स्त्रियांचे नृत्य आणि पुरुषांचे गाणे.	स्त्री-पुरुष दोघेही.
सहयोग	पारंपारिक लोकसंगीत आणि लाकडी वाद्यांसह पुंगी, तालवाद्य दुफली, बीन आणि खंजिरा.	ढोल आणि पवन वाद्य तंगमुरीसह पारंपारिक संगीतासह.

नृत्य प्रकार		
राज्य		
वेशभूषा		
उद्दिष्ट		
कलाकार		
सहयोग		

क्रियाकलाप ४: प्रकल्प चालू आहे प्रादेशिक नृत्य प्रकार

तुम्हाला क्रियाकलाप १ आठवते का? जिथे स्थानिक नृत्य प्रकारांचा अभ्यास करण्यासाठी क्षेत्र सहल आयोजित करण्यात आली होती.

संबंधित चित्रे रेखाटून किंवा चिकटवून स्थानिक नृत्यप्रकारावर प्रकल्प तयार करा.

लोकगीत निवडा (नृत्याशी संबंधित) आणि त्याची नोंद घ्या. विशिष्ट नृत्य प्रकारातील दागिन्यांचे हस्तनिर्मित शिल्प नमुने चिकटवा.

शेवटी, आपला प्रकल्प सर्व शिक्षक आणि मित्रांसमोर सादर करा.

एँक्टिव्हिटी 5: प्रसिद्ध नर्तकांवर नोट्स

आपल्या आवडीच्या प्रसिद्ध आधुनिक भारतीय नर्तकांवर थोडक्यात टिपण लिहा. कल्पकतेने लिहा आणि चित्रे चिकटवा. या उपक्रमाबरोबरच प्रसिद्ध नर्तकाच्या चाली, मुद्रा आणि हावभावांचे अनुकरण करण्याचा प्रयत्न करा.

© NCERT
not to be republished